08

Original file

8. Diagnostika osobnosti a individuálních rozdílů **[abudehur]**

pojem osobnost v sobě zahrnuje její celost, všechny její charakteristiky, vlastnosti, funkce, schopnosti; akcentace vnitřní jednoty a strukturovanosti obsahu duševního života lidského jedince a individuální svéráz osobnosti

testy osobnosti – diagnostika některých kognitivních, ale zejména konativních a emocionálních aspektů osobnosti

při popisu osobnosti vycházíme z jejích charakteristik; charakteristiky osobnosti jsou nepřístupné objektivnímu pozorování; lze na ně usuzovat z vnějších projevů; při diagnostice osobnosti:

1. registrujeme vnější projevy osobnosti
2. z pozorovaných projevů vyvozujeme závěr

na základě vnějších charakteristik jednotlivých metod je dělíme na:

1. projektivní metody
2. objektivní testy osobnosti
3. dotazníky
4. posuzovací stupnice

Oblasti využití osobnostní diagnostiky

1. klinická praxe, v oblasti poradenství, výběru povolání a školní úspěšnosti, při výběru pracovníků,…

Princip fungování a klasifikace osobnostních dotazníků a škál.

Dotazníky jsou psychodiagnostické metody založené na subjektivní výpovědi osoby o jejích vlastnostech, citech, postojích, názorech, zájmech apod.. Úkolem osoby je zatrhnout odpovědi, kt. podle jejího názoru nejlépe vystihují zkoumaný znak. Jde o metodu nepřímého posouzení, neboť osoba nebývá tázána přímo na osobnostní rys, ale obvykle popisuje své chování v urč. konkrétních situacích, v nichž se sledovaná vlastnost může projevit.

Z formálního hlediska rozlišujeme: dotazníky (jsou formulovány jako otázky, na kt. se odpovídá ano, ne nebo nevím) a inventáře (mají formu oznamovací věty, tedy výpovědi, se kterou vyšetřovaná osoba buď souhlasí nebo nesouhlasí); v jiných formách dotazníků má osoba možnost volby z několika navrhovaných možností (metoda mnohonásobné nucené volby)

Výhodou dotazníků je snadná a rychlá administrace a způsob jejich hodnocení - v krátké době lze získat velký počet údajů od mnoha osob, slouží k získávání informací o takových vlastnostech, o kterých bychom se jinak stěží dovídali. Rovněž zkušenosti k jejich vyhodnocení nemusí být příliš velké.

Nevýhody: diagnostická hodnota závisí na úrovni schopnosti vlastního sebehodnocení, a na schopnosti osoby sdělit informaci o sobě písemnou formou (u ní je čl. ostražitější než u ústní), největší nevýhodou je možnost zkreslení ze strany subjektu (používají se proto validizační škály – lži-skóry) = nevýhodou je jejich průhlednost. Dotazníky nehodnotí, jaká vyšetřovaná osoba je, ale jak se vidí nebo jakou by se chtěla vidět. Problematická je též mnohoznačnost, nepružnost a neurčitost některých otázek, podobně jako nepřesná kvantifikace (často, někdy, občas, trochu atd.). Problémy vznikají v případě češtiny i při užívání dvojitého záporu (např. „Nemám sebevražedné myšlenky“).

Dotazníky jsou objektivní ve smyslu jejich hodnocení, při jejich administraci však může dojít k záměrnému i bezděčnému zkreslení. Cesty ke zvyšování objektivity – tzv.// maskované otázky// (ptají se oklikou), *metoda nucené volby* (ptáme se na 2 nežádoucí znaky a osoba musí označit ten, kt. by dala přednost) a *lži-skóry.*

Nejjednodušším dělením je dělení na:

1. jednorozměrné (jednodimenzionální) dotazníky
2. vícerozměrné (vícedimenzionální) dotazníky
3. posuzovací stupnice – někdy do této klasifikace rovněž přiřazovány

Z hlediska obsahového lze dotazníky //rozdělit// na:

1. hodnocení *významných* osobnostních rysů nebo stavů (míra úzkosti, deprese, poruchy sebehodnocení)
2. hodnocení *normálních* osobnostních vlastností nebo rysů (extraverze-introverze, dominance-submise)
3. hodnocení *rodinných* vztahů a jiných interpersonálních vztahů
4. ostatní typy dotazníků – *zájmové, postojové* apod.

Použití dotazníků u dětí je omezeno několika faktory:

1. u dětí je využití dotazníků omezeno kvůli věku, neboť dítě musí umět číst a musí otázkám porozumět, posoudit svou odpověď a

zformulovat adekvátní odpověď
2. dítě musí být schopno urč. introspekce – aplikace je tedy možná až od středního či staršího školního věku (schopnost dobře vnímat a reflektovat vlastní pocity, motivy apod.

Posuzovací stupnice (škály)

Nejsou to testy v užším smyslu slova. Posuzovací stupnice je vymezené kontinuum, na němž se umisťují úsudky

1. *numerické posuzovací škály* - aktivní 1 2 3 4 5 pasivní (bipolární škály mohou

mít uprostřed nulu a užívat kladná a záporná znaménka +3 +2 +1 0 –1 –2 –3

1. *grafické posuzovací škály* – posuzovatel umisťuje posuzovaný podnět na úsečku
2. *standardní posuzovací škály* – obsahují standardní podněty, kt. mají stanoveny škálové hodnoty (např. ve sportu, kde na základě dosažených výseldků můžeme zařadit konkrétního sportovce do urč. výkonnostní třídy)
3. *kumulativní posuzovací škály* posuzovatel přiřazuje posuzovanému jevu řadu adjektiv, kt. může vyhledávat ve větším seznamu
4. *posuzovací škály s nucenou volbou* - posuzovatel stojí před úkolem posoudit, zda posuzovaný jev či podnět má urč. vlastnost ve větší míře než jinou vlastnost

Technika Q třídění (Q-sort): používá se, když je nutné uspořádat větší množství položek v širokém rozpětí. Přišel s ní Rogers, kt. ji využíval pro diagnostiku osobnosti a zjišťování efektu léčby. Klient se posuzuje pomocí 80-150 tvrzení a poté provede ještě jedno Q-třídění vzhledem ke své ideální představě o tom, jaký by chtěl být. Takto se zjišťuje míra diskrepance.

Sémantický diferenciál (Osgood): základem jsou sedmibodové stupnice, jejichž koncová zakotvení tvoří bipolární adjektiva. Posuzovatel má označit daný podnět na všech škálách. Hodnota posouzení může být důsledkem chyb plynoucích z konstrukce škály i chyb při posuzování, podle Guilforda jde o tyto chyby:

1. „haló efekt“ (vyplývá z tendence hodnotit různé vlastnosti osobnosti na základě 1 dominující vlastnosti)
2. logická chyba (posuzovatelé hodnotí povahové vlastnosti tak, jak se jim to jeví logické – v podstatě jde o haló efekt v zobecněné podobě)
3. chyba centrální tendence (tendence odpovídat okolo středu škály, vyhýbat se extrémním hodnocením)
4. chyba kontrastu (tendence přisuzovat posuzovaným jedincům opačné vlastnosti, než má posuzovatel sám)
5. chyba blízkosti (hodnoty, kt. mají být posuzovány a nacházejí se na prostorově nebo časově blízkých škálách, jsou posuzovány analogicky, jakoby byly spolu nějak vázány)
6. chyba shovívavosti (posuzovatelé mívají sklon hodnotit všechny posuzované osoby ve všech znacích spíš příznivě)

Jednodimenzionální dotazníky

Dotazníky zabývající se měřením jednoho rysu nebo ohraničeného aspektu osobnosti nebo měřením jedné složky osobnosti (zájmové a hodnotové dotazníky).

Škála manifestní úzkosti (MAS):vyšla z položek obsažených v MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory). Zjišťuje míru úzkosti na základě výpovědí, kt. byly vybrány podle kritérií odpovídajících chronické úzkostné reaktivitě. Urč. hodnoty svědčí o úzkosti, vysoké skóry svědčí pro depresi. CMAS – variantou MAS pro dospělé, odlišuje úzkostnost jako dlouhodobý stav či vlastnost od úzkosti. Jednoltivé položky diagnostikují úzkost a několik položek tvoří lži-skór

Škála klasické sociálně situační anxiety a trémy (KSAT): škála zachycuje předmětný a situační strach. Strach má svůj předmět, úzkost nemá. Sestává ze seznamu položek, kt. se týkají objektů klasických fóbií (výška, samota,…), ze sociálních situací (posměch, kritika) a ze situací trémy (mluvení na veřejnosti). Vyšetřovaná osoba označuje na 5-ti stupňové škále u všech položek míru strachu a obav, celkový skór je tvořen součtem zakroužkovaných čísel.

MMQ (Maudsley Medical Questionnaire): Eysenckova metoda zjišťující neurotické tendence v osobnosti. Položky jsou zaměřeny na somatickou symptomatologii neuróz (o které neurotici vypovídají raději než o psychických obtížích). Inventář sestává z položek zjišťujících neurotické tendence a ze škály „lži“. Osoba zatrhává tu z možností (ano-ne), kt. lépe vystihuje skutečnost. Tendence odpovídat ve škále „lži“ „ne“ svědčí o neurotických tendencích v osobě, zdravé osoby odpovídají spíše „ano“.

Neurotický dotazník N-5 (Knobloch, Hausner): globální metoda používaná při výběru a rozlišení osob s neurotickými rysy. Metoda zachycuje také změny neurotické symptomatologie v průběhu terapie. Osoba zaškrtává příznaky, kt. trpí a označuje jejich intenzitu.

Caprarovy testy agresivity: zabývají se otázkami agrese, jejích nejrůznějších stránek a vnějších projevů i jejich diagnostikou. Tyto testy tvoří 6 dotazníků: 1) *iritabilita //(určen k měření tendence reagovat impulzivně nebo hrubě na nepatrné provokace); 2) //náchylnost k emocionálním reakcím //(diagnostika tendencí zakoušet pocity nepohodlí, bezmoci); 3) //strach z trestu //(měří tendence zakoušet pocity pronásledování, tenze); 4) //potřeba nápravy;* 5) //hostilní přemítání //(touha po odplatě); 6) //tolerance vůči násilí //(zachycuje pozitivní postoj k násilí a jeho ospravedlňování).

Rokeachův test hierarchie hodnot: obsahuje 36 hodnot rozdělených do 2 souborů. V první části jsou *hodnoty cílové*, představující žádaný konečný stav existence, v druhém souboru jsou tzv. *hodnoty instrumentální*, představující žádaný způsob chování. Úkolem je seřadit tyto hodnoty do hierarchie.

Rotterova škála místa kontroly – škála I-E: měří tzv. *místo regulace*, vychází z typologie, která dělí jedince na „internalisty“ a „externalisty“, *internalisté* se domnívají, že mohou řídit dění v okolí, že zvládnou většinu svých požadavků tím, že provedou, co je

třeba, domnívají se, že výsledky jejich chování leží v nich samotných × *externalisté* považují vnější vlivy a síly za osudové, řízené šťastnou náhodou nebo silnými osobnostmi, považují se za méně schopné ovlivňovat události ve svém prostředí, myslí si, že výsledky jejich činnosti nezávisí na jejich úsilí, ale přisuzují je vnějším faktorům. Každá položka škály je tvořena dvojicí tvrzení, celkový skór umístí subjekt na bipolární škále externalita-internalita.

GORDONOVA ŠKÁLA OSOBNOSTNÍ AUTONOMIE

považuje autonomii za důležitou základní charakteristiku regulující kolektivní činnost a vytvářející jedno ze základních dilemat, za životaschopnou osobní identitu, která je současně jedinečná a významově spojená s okolním sociálním světem

určeno ke sledování pocitu soběstačnosti při dosahování cílů jedincem

DOTAZNÍK ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI ŽIS

Knobloch, proband označuje počet nepříznivých okolností, které se v jeho životě vyskytují, a současně též intenzitu, v jaké jsou tyto nepříznivé okolnosti přítomny

INVENTÁŘ AGRESE BUSSE A DURKENOVÉ (B-D-I)

rozdělují agresivní chování do 8 kategorií

1. fyzická (přímá) agrese
2. nepřímá agrese
3. popudlivost (iritabilita)
4. negativismus
5. resentiment
6. podezíravost
7. verbální agrese
8. pocity viny

CHAPIN SOCIAL INSIGHT TEST

1968 – F. S. Chapin, H. G. Gought

měření vhledu do sociálních situací, měření schopnosti správného ocenění důsledků pronesených projevů, stejně jako správného hodnocení minulého chování či odhadu směru budoucího chování; měří pravděpodobně stejnou měrou sociální vhled i sociální inteligenci

TEST HODNOT (STUDY OF VALUES)

1931 Allport, Vernon, Lindzey

zařazuje probandy do 6 kategorií:

1. typ teoretický
2. typ ekonomický
3. typ estetický
4. typ sociální
5. typ politický
6. typ náboženský

určeno pro nejméně středoškolsky vzdělané jedince

CESTA ŽIVOTA

1942 – Charles Morris

popisuje 13 různých způsobů života, jejichž přednosti hlásali v různých dobách různí lidé a v jejichž jménu též žili; proband je řadí

Morris rozeznává v osobnosti 3 základní prvky, významné pro organizaci osobnostních vlastností i pro její reakce:

1. dionýsovská komponenta – preference vášní, prudkých pocitů, netrpělivého uspokojování vlastních tužeb
2. prométheovská komponenta – určuje sumu aktivních tendencí člověka, které směřují k přetváření světa a k manipulaci s ním
3. buddhistická komponenta – obsahuje tendence reagování směřující k udržení rovnováhy vlastních tužeb, snah, usilování a přání

výsledkem je profil hodnot

Vícedimenzionální dotazníky

Měří dva nebo více rysů osobnosti nebo se pokouší o zmapování osobnosti v co možná nejširším kontextu. Některé metody se zaměřují na diagnostiku normální osobnosti, jiné se zaměřují na zjišťování patických syndromů.

HSPQ – Cattellův osobnostní dotazník pro mládež: měří 14 faktorů osobnosti, kt. jsou chápány jako bipolární osobnostní rysy. Test se pokouší zachytit všechny hlavní, stálé psychologické vlastnosti respondentů a vychází z dat zachycených faktorovou analýzou (varianta Šestnáctifaktorového dotazníku 16PF pro dospělé). Faktory prvního řádu, což jsou jednotné a vzájemně nezávislé vlivy určující chování čl. (např. citová stálost-citová nestálost, průbojnost-poddanost, soběstačnost-závislost atd.) a faktory druhého řádu, kt. vznikly faktorovou analýzou korelací mezi faktory prvního řádu, vystihují obecnější vlivy působící na osobnost (společenská extroverze-společenská introverze, úzkostnost-vyrovnanost, vzpurnost-oddanost).

Dotazník interpersonální diagnózy (ICL):Leary chápe interpersonální chování jako základní aspekt osobnosti. kt. se uplatňuje na 5 úrovních – pozorovatelné chování, vědomé chování, psychické soukromí, rovina nevědomí a ideální já. Podle něj existuje 8 kategorií interpersonálního chování – dominance-submise, egocentrismus-závislost, agrese-afiliance, rezervovanost-responzibilita. ICL je tvořen seznamem charakteristik interpersonálního chování, kt. jsou vyjádřeny pomocí adjektiv nebo jinou stručnou formou. Osoba zaškrtává, zda se u ní vlastnost vyskytuje či nikoli.

Dotazník interpersonální orientace FIRO-B (Schutz): Schutz vysvětluje chování čl. na základě 3 interpersonálních potřeb – *inkluze* (potřeba vytvořit a udržet uspokojivé vztahy), *kontroly* (potřeba vytvořit a udržet si uspokojivé vztahy s ohledem na kontrolu a moc), //afekce //(potřeba vytvořit a udržet uspokojivé vztahy s ohledem na lásku a emocionální vztahy). Ty se vytváří během dětství v interakci s dospělými (s rodiči). Pokud tyto potřeby nejsou saturovány, cítí se jedinec bezvýznamný, nekompetentní a nehodný lásky. Vytváří si urč. obranné způsoby chování, kt. se manifestují v interpersonálním styku. Inventář obsahuje položky, k nimž volí subjekt jednu z odpovědí na 6-bodové stupnici. Posoudí intenzitu vlastního chování a vyjádří optimální intenzitu chování ostatních k němu. Dotazník slouží jako měřítko interpersonálních vztahů.

Bellův dotazník přizpůsobivosti: je zaměřen na zkoumání životní adaptability jedince a na to, jak tuto přizpůsobivost prožívá. Obsahuje tyto dimenze osobní a sociální přizpůsobivosti – přizpůsobivost v rodině, zdravotní přizpůsobivost, submisivnost, emocionalita, hostilita, maskulinita-feminita. Dotazník obsahuje otázky, na něž subjekt odpovídá ano-ne.

MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory)

B-JEPI A DOPEN (Eysenck)

Freiburský osobnostní dotazník (FPI): vícedimenzionální osobnostní dotazník, určený pro diagnostiku těchto dimenzí osobnosti – nervozita, spontánní agresivita, depresivita, vzrušivost, společenskost, mírnost, reaktivní agresivita a snaha o dominanci, zdrženlivost, otevřenost. Dotazník obsahuje výroky týkající se způsobu chování, stavů, zaměření, návyků a tělesných těžkostí, se kterými osoba souhlasí nebo nesouhlasí.

Big Five: lexikální přístup. Prvním úkolem je sestavit co nejúplnější seznam vlastností osobnosti, používá se k tomu slovníku spisovného jazyka a vybírají se z něj charakteristiky, kt. lze použít pro popis osoby nebo osobnosti. Seznam obsahuje přídavná jména jako fialový, tlustý, unavený … → hrubé síto – všechna příd.jm. popisující osobu, osobnost (tlustý, inteligentní) →jemné síto – klasifikace vlastností (odlišení rysů od ostatních vlastností, př. inteligentní) → faktorová analýza rysů (na základě sebehodnocení) → BIG FIVE (metodou faktorové analýzy se jednotl. rysy seskupí do urč. počtu faktorů). Došli k 5 ortogonálním faktorům – neuroticismus, extraverze, otevřenost vůči zkušenostem, přívětivost, svědomitost.

Logo test: pochází od Lucasové, kt. vyšla z koncepce životního smyslu a koncepce logoterapie. Je to zkouška k měření prožívané smysluplnosti a existenciální frustrace - úkolem testu je zjistit míru ohrožení pacienta nedostatkem životního smyslu a existenciální prázdnotou

Dotazník typologie osobnosti (GPOP)

John P. Golden, česká verze 2009

GPOP je dotazníková metoda, používaná pro porozumění osobnosti v kontextu Jungovské typologie. Vychází z následujících předpokladů:

1. Rozdíly v osobnosti se projevují různými sklony, resp. preferencemi.
2. Různé sklony se dají přiřadit deseti globálním škálám, které jsou kombinovány do dvojic:
    1. extraverze (E) a introverze (I) – zdroj psychické energie
    2. smysly (S) a intuice (N) – způsob vnímání skutečnosti
    3. myšlení (T) a cítění (F) – způsob rozhodování
    4. orientace na rozhodování (J) a orientace na vnímání (P) – životní styl
    5. napětí a uvolnění – forma reagování na stres

Na základě odpovědí ve 116 položkách dotazníku je vybrán osobnostní typ ze 16 osobnostních vzorců.Každé dimenzi je přiřazeno vždy pět konstruktů (pomocné škály), které popisují individuální rozdíly ještě přesněji.

TE-ZA-DO (V. Smékal)

Test zjišťuje strukturu temperamentu a forem zaměřenosti. Jeho pomocí lze snadno určit v procentech strukturu základních komponent temperamentu (sangvinik, cholerik, melancholik, flegmatik) a navíc lze každou komponentu specifikovat podle míry intrapsychické aktivity. Kromě toho dotazník rozlišuje míru maskulinity, výkonové motivace, sociální citlivosti, senzorické citlivosti, racionálnosti a praktičnosti. Test má značnou vypovídací hodnotu a bohaté interpretace

Dotazníky konstruované na základě teorií osobnosti

Big five (NEO), HSPQ, ICL, CTI, GPOP, Te-Za-Do

Dotazníky konstruované na základě faktorovéanalýzy

Dotazník konstruktivního myšlení (CTI)

CTI je osobnostní inventář, orientovaný na diagnostiku experienciální inteligence. Tento typ inteligence vychází z nové teorie osobnosti profesora S. Epsteina, rozlišující racionální a experienciální funkční soustavu. Racionální soustava je diagnostikována běžnými inteligenčními testy, pro diagnostiku experienciální inteligence vytvořil Epstein tento inventář, obsahující 108 položek.

CTI je hierarchicky strukturovaným testem, který obsahuje stupnice na třech úrovních obecnosti. Na nejobecnější úrovni to je celková stupnice "Globálního konstruktivního myšlení", která je složena z položek několika dalších stupnic. Na další úrovni je šest hlavních stupnic (Emocionální zvládání, Behaviorální zvládání, Osobní pověrečné myšlení, Kategorické myšlení, Ezoterické myšlení a Naivní optimismus), které měří základní způsoby, jimiž lidé konstruktivně či destruktivně myslí. Na nejpodrobnější úrovni jsou dílčí stupnice či složky hlavních stupnic, které popisují zvláštní druhy automatických konstruktivních či destruktivních způsobů myšlení, jako např. pozitivní myšlení, ulpívání na nešťastných událostech v minulosti, kategorické rozlišování lidí a událostí, způsoby myšlení, které podporují účinné jednání, anebo mu brání, jako např. orientace na akci, svědomitost, stereotypní myšlení.

Využití: v poradenské a klinické psychologie pro predikci výkonnosti, sociálních dovedností, vůdcovských schopností, schopnosti zvládat stres a citové vyrovnanosti

Psychopatologicky orientované dotazníky

MMPI, PSSI, MAS, MMQ, KSAT, N-5, DDF, CDI

Diferenciální dotazník depresivity (DDF)

P. Steck (D) *, úprava: L. Koubek*
Dotazník slouží na diferenciální diagnostikování celé palety těžkostí při depresivních syndromech. Kvantitativně určuje šest dominantních oblastí, resp. subsyndromů deprese: fobický, somatizovaný, hypochondrický, sebetrýznící, paranoidní a anankastický. Dotazník je vhodný na určování variant syndromů v průřezovém pozorování, na určení stupne závažnosti deprese, (skrínink), ale i na zjišťování změn v průběhu farmakoterapie nebo psychoterapie.
Použití: individuální i skupinové, od 16 let

Sebeposuzovací škála dětské depresivity (CDI)

M. Kovacs (C) *, úprava: M. Preiss*
CDI je prví standardizovaná sebeposuzovací škála depresivity pro děti. Vznikla inspirací z Beckové sebeposuzující škály depresivity pro dospělé. Běžná verze obsahuje 27 položek, zkrácená verze 10 položek. Zkouška umožňuje posouzení nálad podle 5 subškál a měří současný stav nebo změnu stavu. Je vhodná na diagnostiku i hodnocení psychoterapie u dětí v poradenství, klinické psychologii a psychiatrii.
Použití: individuální i skupinové, 7-17 let

__MMPI __

****Minnesota Multiphasis Personality Inventory (MMPI)**

S.R. Hathaway a J.C. Mc Kinley, 1943, nejrozšířenější a nejvíce používaný.

Jedná se o empirickou metodu, která vzešla z vyšetření 1500 osob (normálních i psychiatrických). Test ukazuje normální a patologickou orientaci složek osobnosti. Zkrácenou verzí je př. Minnesota Counseling Inventory (MCI), Berdieho a Layotona, také Mini-Mult, KOncannona, 1968, nebo Faschingbauerův FAM. Doporučují se jen pro orientační vyšetření.

Test ukazuje na normální, resp. patologickou orientaci vývoje jednotlivých položek osobnosti. Sestává z řady položek, kt. se týkají různých oblastí – zdravotního stavu, sociálních vztahů, zaměstnání, bludů atd.. Výsledky jsou hodnoceny z hlediska validizačních a klinických škál (např. hypochondrie, deprese, psychopatie, paranoidita, schizofrenie atd.). Proband třídí lístky na tři skupiny – je to pravda, není to pravda, nevím, nemohu říci, neumím to rozhodnout.

→ **Minnesota Multiphasis Personality Inventory-2 (MMPI-2)**

Restandardizovaný, 1982-89, Butcher.

Nová verze metody. Obsahuje soubor tvrzení, s nimiž se souhlasí nebo ne, třetí možnost se nedoporučuje (tj. nevím). Velmi podobná původní verzi – 10 klinických škál, ale doplněno o dalších 200 speciálních (cynismus, obsese, fobie, anxieta…).

→ **Minnesota Multiphasis Personality Inventory – Adolescent (MMPI-A)**

Je konstruována pro adolescenty. Od Buchtera, 1992. Má redukovaný počet položek, doplněný novými (školní a rodinné problémy)

Využití: MMPI-2 je širokospektrální test sloužící ke zjišťování důležitých vlastností osobnosti a psychických poruch. Využívá se nejen v klinické praxi, ale je i významnou screeningovou metodou pro vyhledávání patologických rysů (např. ve výběrových řízeních pro

významné pozice atd.)

Eysenckovské dotazníky

**Eysenkův Junior Eysenck Personality Inventory JEPI **(1965) a novější verze B-JEPI

Eysenkův osobnostní dotazník pro adolescenty (JEPQ). Má 81 položek, 4faktory

k rychlému zhodnocení osobnostních vlastností mohou posloužit Eysenckovy dotazníky B-JEPI (pro žáky) a DOPEN (pro středoškoláky). Oba poskytují orientační zhodnocení introverze-extroverze, stupnice neuroticismu (lability-stability), škály lži a škály psychoticismu (přidána později). Zkoumaná osoba čte otázky týkající se lidského chování nebo cítění a do archu vždy zakroužkuje odpověď ano-ne.

EYSENCKOVY OSOBNOSTNÍ DOTAZNÍKY PRO DOSPĚLÉ	
H. J. Eysenck, S. G. B. Eysenck (VB) , *úprava: V. Smékal*	1. EPQ-R - revidovaná forma 106 položková, která obsahuje kromě dosud známých škál P, E, N a L i dvě nové škály - návykovou škálu (A) a škálu kriminality (C). 2. EPQ-R (zkrácená verze) - 48 položkový dotazník, který je možné v případě časové tísně použít místo výše uvedeného EPQ-R. Porovnání obou škál ukázalo, že jejich použití je rovnocenné, avšak zkrácená verze nezjišťuje návykovou škálu a škálu kriminality. 3. IVE - dotazník impulsivity. Je vhodným doplněním EPQ-R k získání dalších údajů o osobnosti. Konkrétně umožňuje zjišťovat tři faktory: impulsivitu (I), dobrodružnost (V) a empatii (E). Příručka obsahuje soubor poznatků, které jsou výsledkem studií provedených pomocí uvedených dotazníků, resp. jejich předcházející verze a podává tak podrobné informace o Eysenckově chápání osobnosti. Příručka kromě originálních anglických norem obsahuje i orientační věkové normy získané na slovenské populaci. Soubor dotazníků se může stát vhodnou pomůckou nejen pro pracovníky v teoretickém výzkumu, ale i vhodnou pomůckou praktické psychodiagnostiky.
	Použití: individuální i skupinové, od 16 let

MMQ (Maudsley Medical Questionnaire): Eysenckova metoda zjišťující neurotické tendence v osobnosti. Položky jsou zaměřeny na somatickou symptomatologii neuróz (o které neurotici vypovídají raději než o psychických obtížích). Inventář sestává z položek zjišťujících neurotické tendence a ze škály „lži“. Osoba zatrhává tu z možností (ano-ne), kt. lépe vystihuje skutečnost. Tendence odpovídat ve škále „lži“ „ne“ svědčí o neurotických tendencích v osobě, zdravé osoby odpovídají spíše „ano“.

NEO osobnostní inventáře

NEO pětifaktorový osobnostní inventář (NEO-FFI) je časově nenáročná metoda (odpovědi na 60 položek zaberou 10-15 min.) poskytující údaje o úrovni pěti obecných dimenzí osobnosti (Neuroticismus, Extraverze, Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost, Svědomitost). Je využitelná ve výzkumných studiích i v klinické, poradenské a pracovní psychologii. Česká verze k dispozici.

NEO osobnostní inventář (NEO-PI-R) nabízí údaje o míře pěti obecných dimenzí osobnosti a třiceti dílčích osobnostních charakteristikách s odkazy na další psychologické koncepty (celkem 240 položek). Má dvě verze pro sebeposouzení a posouzení druhým. Jeho použití je výhodné v případech, kdy jsou žádoucí údaje o podrobném profilu osobnosti. Česká verze zatím jen pro výzkumné účely.

NEO osobnostní inventáře vycházející z pětifaktorového modelu osobnosti, označovaného jako „**big five**“.

Neuroticismus zjišťuje individuální rozdíly v emocionální stabilitě a labilitě. Jedince, kteří dosahují vysokého skóru Neuroticismu, lze snadno přivést do rozpaků, cítí se zahanbeni, nejistí, nervózní, úzkostní, intenzivně prožívají strach, obavy nebo smutek. Emocionálně stabilní jedinci, dosahující nízkého skóru na této škále, jsou obvykle klidní, vyrovnaní, bezstarostní a stresující situace je nevyvedou snadno z míry.

Extraverze - jedinci, kteří dosahují v této dimenzi vysokého skóru, se popisují jako společenští, sebejistí, aktivní, hovorní, energičtí, veselí a optimističtí. Lidé s nízkým skórem se popisují jako uzavření, zdrženliví, nezávislí a samostatní.

Otevřenost vůči zkušenosti - didé dosahující vysokého skóru v této dimenzi mají živou představivost, jsou citliví na estetické podněty, vnímaví k vnitřním pocitům, upřednostňují rozmanitost, jsou zvídaví, mají nezávislý úsudek. Často se chovají nekonvenčně, zkoušejí nové způsoby jednání a dávají přednost změně. Osoby s nízkým skórem mají sklon ke konvenčnímu chování a konzervativním postojům a jejich emoční reakce jsou často utlumeny.

Přívětivost je dimenze postihující interpersonální chování. Póly škály charakterizuje altruismus, schopnost porozumět druhým, sklon důvěřovat druhým, upřednostnění spolupráce a naopak nepřátelství, egocentrismus, tendence ke znevažování cizích záměrů a k soutěži na místě spolupráce.

Svědomitost – zjišťuje vztah k práci, aktivní proces plánování, organizování a realizace úkolů. Osoby dosahující vysokého skóru na této škále se popisují jako cílevědomé, ctižádostivé, pilné, vytrvalé, systematické, s pevnou vůlí, disciplinované, spolehlivé, přesné a pořádné. Osoby s nízkým skórem se označují za nedbalé, lhostejné, naplňující své cíle s malým zaujetím.

Využití: v klinické praxi, v oblasti poradenství, výběru povolání a školní úspěšnosti a také při výběru pracovníků.

__PSSI - Inventář stylů osobnosti a poruch osobnosti__

Sebeposuzovací inventář stylů osobnosti a poruch osobnosti **PSSI** kvantifikuje relativní vyhraněnost osobnostních stylů, chápaných jako nepatologické varianty poruch osobnosti, jak jsou popsány v psychiatrických diagnostických manuálech (DSM-III-R, DSM-IV, ICD-10). Dotazník obsahuje 140 položek, které se vztahují ke 14 škálám, doba administrace je cca 40 minut.

V návaznosti na taxonomie osobnosti v psychiatrických diagnostických manuálech (ICD-10 a DSM-IV) byly zavedeny typologické klasifikace, které se na rozdíl od běžných osobnostních testů neorientují v první řadě na psychometrická kritéria (např. kovariance rysů, faktorová homogenita), nýbrž na klasické klinické kategorie, zvláště na psychoanalytické interpretační modely. **PSSI** se opírá o předpoklad, že ke každé z klinických kategorií poruch existuje analogický osobnostní styl. Příslušná porucha skýtá zajímavou heuristickou výchozí základnu pro měření každého stylu: pomáhá identifikovat „jádro konstruktu“ odpovídající nepatologické osobnostní dimenzi. Tato výchozí základna pro konstrukci **PSSI** se opírá o předpoklad, že patologické vystupňování dává zvláště zřetelně vyniknout podstatným určujícím rysům určitého fenoménu.

Dimenze:

PN: nedůvěřivý - paranoidní

SZ: rezervovaný - schizoidní

ST - intuitivní - schizotypní

BL: impulzivní - borderline

HI: příjemný - histriónský

NR: ctižádostivý - narcistický

SN: sebekritický - sebenejistý

ZS: loajální - závislý

NT: pečlivý - nutkavý

NG: kritický - negativistický

DP: klidný - depresivní

OB: ochotný - obětující se

RP: optimistický - rapsodický

DS: sebejistý - disociální

Využití: klinická psychologie, psychologie práce a organizace, poradenská psychologie